

आदिवासी विकास विभागांतर्गत शासकीय
आश्रमशाळा / अनुदानित आश्रमशाळा/
एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कूलमध्ये
शिकत असलेल्या विद्यार्थीनींना पुन्हा प्रवेश
देण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन

आदिवासी विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक शाआशा ११२३/प्र.क्र २४८ /का.१३

मादम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : २१, नोव्हेंबर, २०२३

शासन परिपत्रक :-

अतिदुर्गम व डोंगराळ भागात राहणा-या अनुसूचित जमातीच्या लोकांच्या आर्थिक शैक्षणिक व सामाजिक विकास जलदगतीने घडवून आणण्यासाठी सन १९७२-७३ पासून शासनाने निवासी आश्रमशाळा समूह योजना कार्यान्वित केलेली आहे. ही योजना मुख्यत्वे अतिदुर्गम डोंगराळ व पाड्यातील आदिवासी मुला/ मुलींमध्ये शिक्षणाची आवड निर्माण करून शैक्षणिकदृष्ट्या त्यांना सुशिक्षित करणे व त्यायोगे त्यांचे जीवनमान उंचावणे या उद्देशाने राबविण्यात येते. शिक्षणाची ज्ञानगंगा द-याखो-यात, दुर्गम पाड्यात पोहचविण्याचे काम शासकीय आश्रमशाळांमार्फत होत आहे. सदरील शासकीय /अनुदानित आश्रमशाळा तसेच एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल शाळा या निवासी असून या शाळांमध्ये विद्यार्थ्यांना पूर्णपणे मोफत शिक्षण देण्यात येत असून त्यांना दोन वेळचे पौष्टीक व सकस जेवण आणि अल्पोपहार पुरविण्यात येतो. प्रस्तुत शाळेत शिकत असलेल्या विद्यार्थ्यांना शिक्षणाबरोबरच निवास, अंथरुण-पांघरुण, गणवेश, पाठ्यपुस्तके वह्या व शैक्षणिक साहित्य इ.सुविधा मोफत देण्यात येतात.

२. राज्यातील आदिवासी क्षेत्रातील कुपोषण कमी करण्याच्या अनुषंगाने उपाययोजना सूचविण्यासाठी मा. श्री. दिपक सावंत, माजी मंत्री (सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण) यांचे अध्यक्षतेखाली महिला व बाल विकास विभागामार्फत दिनांक २० जून, २०२३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये कृती दलाची (Task Force) स्थापना करण्यात आली आहे. सदर कृती दलाची दि.०५/१०/२०२३ रोजी दु. ४.३० वा मुंबई येथे बैठक पार पडली असून सदर बैठकीत आदिवासी आश्रमशाळेच्या अनुषंगाने मुद्यावर चर्चा करून त्यावर खालीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याची समितीने शिफारस केलेली आहे.

"The monitoring of adolescent girls can be achieved exclusively while they are enrolled in Ashram Shala. However, once a girl drops out of an Ashram Shala, there is currently no provision for re-enrolling her. It is

recommended that departments issue directives to enable the re-enrolment of girls in Ashram Shala to support their health monitoring and nutritional requirements.'

३. राज्यातील आदिवासी क्षेत्रातील कुपोषण कमी करण्यासाठी उपाययोजना सूचविण्यासाठी स्थापन झालेल्या कृती दलाच्या (Task Force) समितीने केलेल्या उपरोक्त शिफारशी विचारात घेऊन खालील प्रमाणे कार्यवाही करण्याचे सूचित येत आहे.

- i) राज्यात शिक्षण हक्क कायदा लागू झाल्याने इयत्ता १ ली मध्ये प्रवेशित झालेल्या विद्यार्थी /विद्यार्थीनीचे नाव त्याने/तीने अन्य शाळेत प्रवेश घेतला तरच पहिल्या शाळेतून कमी करुन ते दुसऱ्या शाळेत दाखल केले जाते अन्यथा नाव कमी केले जात नाही ही वस्तुस्थिती आहे.
- ii) आदिवासी विकास विभागांतर्गत असलेल्या शासकीय आश्रमशाळा / अनुदानित आश्रमशाळा/ एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कुलमध्ये शिकत असलेली किशोरवयीन विद्यार्थीनी शाळेत येत नसल्याचे निदर्शनास आल्यास, संबंधित आश्रमशाळेचे मुख्याध्यापक यांनी त्या संबंधित विद्यार्थीनीचे प्रबोधन करावे.
- iii) अर्धवट शिक्षण सोडून गेलेल्या विद्यार्थीनीस शिक्षणाचे महत्त्व पटवून द्यावे व अशा किशोरवयीन मुलींना शिक्षण घेण्यास संबंधित आश्रमशाळेचे मुख्याध्यापक यांनी प्रवृत्त करावे.
- iv) शासकीय आश्रमशाळा / अनुदानित आश्रमशाळा/ एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कुलमध्ये शिकत असलेली किशोरवयीन मुलगी/मुली मध्येच शाळा सोडून गेल्याचे निदर्शनास आल्यावर संबंधित शाळेचे मुख्याध्यापक यांनी विनाविलंब संबंधित विद्यार्थीनीचा शोध घ्यावा. सदरील मुलगी/मुली शाळाबाह्य होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- v) ज्या ठिकाणी इ. ७ वी पर्यंतच शिक्षणाची सोय आहे, अशा शाळेतील इ. ७ वी उत्तीर्ण विद्यार्थीनींचा शोध घेऊन त्यांना नजीकच्या शासकीय आश्रमशाळा / अनुदानित आश्रमशाळेमध्ये प्रवेश देण्यात यावा.
- vi) शासकीय / अनुदानित आश्रमशाळेत शिकत असलेली विद्यार्थीनी इ. १० व १२ वी मध्ये अनुत्तीर्ण झाली असल्यास, अशा विद्यार्थीनीस इ. १० वी व इ. १२ वी ची फेरपरिक्षा होईपर्यंत किंवा पुढील वर्षाची परिक्षा पात्र होईपर्यंत आश्रमशाळेतच ठेवण्यात यावे.
- vii) सदर विद्यार्थीनीस, नापास झालेल्या विषयाशी संबंधित विषय शिक्षकाने मार्गदर्शन करावे व ती मुलगी उत्तीर्ण होईल, अशी रितीने तीची तयारी करुन घ्यावी.
- viii) आश्रमशाळेतील अधिकांक / अधिकािका यांनी वरील इ. १० वी व इ. १२ वी मध्ये अनुत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थीनींचा अभ्यास करुन घ्यावा व याबाबत संनियंत्रण करावे.
- ix) कोणत्याही परिस्थितीत किशोरवयीन विद्यार्थीनी शाळाबाह्य राहणार नाहीत याची दक्षता संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी घ्यावी व त्यावर संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांनी संनियंत्रण करावे.

४. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२३११२११८३२४०४०२४ असा आहे. सदर परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वि. फ. वसावे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.४०० ०३२.
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.४०० ०३२.
- ४) मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.४०० ०३२.
- ५) मा.मंत्री (आदिवासी विकास), महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई :- ४०० ०३२.
- ६) सर्व मा. मंत्री, महाराष्ट्र राज्य, यांचे खाजगी सचिव मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- ७) सर्व मा. विधानसभा सदस्य./विधान परिषद सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ, विधानभवन, मुंबई
- ८) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- ९) प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
- १०) सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- ११) सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- १२) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- १३) निबंधक, मा. उच्च न्यायालय, मुंबई, / नागपूर / औरंगाबाद खंडपीठ.
- १४) सरकारी अभियोक्ता, मा .उच्च न्यायालय, मुंबई / नागपूर / औरंगाबाद. खंडपीठ
- १५) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
- १६) सर्व जिल्हाधिकारी.
- १७) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य, आदिवासी विकास महामंडळ मर्या. नाशिक
- १८) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य नागपूर / नाशिक/ ठाणे / अमरावती.
- १९) शिक्षण आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- २०) शिक्षण संचालक (प्राथमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २१) शिक्षण संचालक, (माध्यमिक) महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २२) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- २३) महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई
- २४) महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर.
- २५) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- २६) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- २७) संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.

- २८) सर्व उप सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २९) संचालक, अर्थ व लेखा, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३०) सर्व अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३१) उप सचिव (व्यय-१४), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३२) सर्व मुख्याध्यापक, शासकिय आदिवासी आश्रमशाळा
- ३३) निवडनस्ती (का-१३) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई:- ४०० ०३२.